

L'introductor de la València medieval a les universitats americanes

El dia 22 de novembre es va morir a Califòrnia el pare jesuïta Robert Ignatius Burns, autor del llibre 'Jaume I i els valencians del segle XIII', introductor dels estudis sobre la València medieval a les facultats d'història americanes. Va ser professor de les universitats de San Francisco i Califòrnia.

Es va especialitzar en l'estudi del regne medieval de València, que era poc o no gens conegut entre els historiadors i erudits americans quan va començar a interessar-s'hi durant la dècada dels anys 50. Aquesta és la targeta de presentació de l'extensa nota biogràfica elaborada des de Los Angeles l'any 2000 i publicada en una revista catòlica per l'escriptora i filòloga Maria Elena Kennedy. "Ara –escribia– els historiadors de les més destacades universitats, com Harvard i Yale, ja s'han convertit en estudiosos de la matèria."

La biògrafa va recollir les opinions dels seus col·legues, quan el pare Burns hi feia de catedràtic emèrit jubilat i ensenyava història medieval a la Universitat de Califòrnia, a Los Angeles, on va arribar el 1976, després d'haver ensenyat a la de San Francisco.

El pare Jesuïta Joseph Fessio el considerava "un dels grans jesuïtes erudits".



Robert Ignatius Burns (San Francisco, Califòrnia, 1921 - Los Gatos, Califòrnia, 2008), un dels màxims especialistes en l'origen del Regne de València.

Segons l'estudiós Larry Simon, un dels més prolífics i dinàmics hispanistes en el món de parla anglesa, que es troba a l'altura dels més distingits medievalistes del nostre temps. Lawrence McCrank, deixeble seu, va escriure que era un historiador d'episodis del Vell Món i el Nou Món, observador agut de les peculiaritats humanes. La seva formació, recordava la biògrafa, era extraordinària: tenia molts títols i vuit doctorats *honoris causa*.

L'Institut d'Estudis Catalans va comunicar el dia 25 de novembre la mort de l'historiador, desaparegut el dia 22 de novembre a Califòrnia a l'edat de 87 anys. Professor especialista en la història de la corona catalano-aragonesa, Robert Burns es va centrar especialment en l'època de Jaume I i sobretot en la conquesta del Regne de València i els problemes sorgits de la conquesta.

Al llarg de la seva vida va escriure una cinquantena de llibres i un gran nombre d'articles. Va rebre el premi Catalònia del IEC i el premi de la Crítica Serra d'Or (ambdós l'any 1982), el premi Internacional Ramon Llull (1988) i la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1989).

La presidenta de la Secció Històrico-Arqueològica del IEC, M. Teresa Ferrer, va recordar que Burns havia pogut veure completada la seva obra ja que "ha tingut el temps just d'acabar el darrer volum de *Diplomatarium*, on publicava tota la documentació dels registres de cancelleria referents al regne de València en temps de Jaume I".

Robert I. Burns va analitzar a fons totes les qüestions suscidades per la conquesta de València, fins i tot les més polèmiques, com la de la llengua. Ja el juny del 1976 va presentar, en un simposi que tingué lloc a Malta, una ponència extensa i meditada sobre el problema del bilingüisme i de la interacció entre musulmans i cristians al regne medieval de València, amb el títol "La muralla de la llengua" (reproduïda a *L'Espill*, 1/2. Primavera-estiu 1979: 15-36. València: Edicions Tres i Quatre). Com va dir al congrés, les dues escoles d'interpretació de l'època havien elaborat hipòtesis insatisfactòries.

"Sota la superfície d'aquesta història –deia– batega el misteriós problema

del llenguatge. ¿Com s'ho feia la minoria dominant per a comunicar-se amb la majoria descontenta i dissident? És obvi que un cert nombre de musulmans coneixien poc o molt el romanç, i un cert nombre de cristians, l'àrab. Però la majoria de la gent de les ciutats i del camp, o fins i tot els mateixos aristòcrates i notables, ¿arribaven a entendre's fàcilment a través de les fronteres religioses i culturals? Aquesta qüestió és crucial per a poder comprendre tots els altres aspectes de la interacció. Si les dues comunitats que cohabitaven –amb dificultat– al regne estaven isolades al nivell elemental del llenguatge, les condicions de fusió o de tolerància havien de ser molt diferents que si compartien una llengua comuna. L'escassetat i l'ambigüitat de les dades en tota l'Espanya islàmica ha produït dues escoles d'interpretació, cap de les quals és satisfactòria quan s'aplica a la València del segle XIII."

La postcroada. Al pare Burns li van interessar no tan sols els episodis bèl·lics de la croada, sinó els problemes sorgits de la conquesta. Com l'enfrontament, més subtil però més intens, entre moros i cristians.

Jaume el Conqueridor, recordava, necessitava pobladors cristians per a defensar el nou litoral, necessitava tots els moros que pogués atraure o mantenir al seu costat per tal d'aprofitar al màxim els recursos del país, i necessitava que s'establís un ambient de tolerància mínima entre les dues comunitats fins que pogués establir València com a complement independent i pròsper de les províncies més antigues.

"La trama d'aquesta postcroada –escrivia– amb les tensions provocades pels antagonismes i les assimilacions, amb la segregació i la fraternització, amb les revoltes i els disturbis sanguinaris que hi trobem, és un capítol de la història del protocolonialisme d'aculturació més instructiu i fascinant que la croada mateixa."

L'historiador va veure que la València de Jaume I era un gran laboratori, especialment per al dret, perquè se'n crea un de nou, els Furs, que considerava el primer model romà d'aplicació general a Europa. En segon lloc, era un laboratori de convivència, i no tan sols

pels musulms, que eren majoria, sinó pels jueus.

També un laboratori per a l'església, i, en concret, per a la seva funció social. En un temps, recordava, que no existia un estat com avui dia, que controla tot l'entramat de serveis, des de l'educació a la sanitat, l'Església suplia aquesta funció. Per a mantenir la presència catalana en un lloc, on la totalitat de la població era mora, i recrear una societat cristiana, el paper de l'Església era, pensava, fonamental, "i sobretot psicològic i ideològic", declarava a *EL TEMPS* del 7 de novembre del 1994, arran de l'edició catalana del llibre *El regne croat de València. Un país de frontera al segle XIII* (València, Eliseu Climent Editor).

L'instrument del nou ordre era, considerava, les parròquies. "Les parròquies són l'element de consolidació del nou regne. Especialment les rurals. En qualsevol poblet, només l'església i la taverna són cristianes. La resta és tot musulm."

Influència del pare Batllori. Calia saber, en primer lloc, com arriba a interessar-se per la València medieval. I descobrirem que va ser a causa de la recomanació d'un altre jesuïta, i també gran historiador, el pare Miquel Batllori. La seva resposta va ser la següent: "Poc després de la Segona Guerra Mundial estudiava la història de Bizanci per a la meua tesina i em van aparèixer els catalans a Atenes. Em va semblar un episodi interessant, i en aquella ocasió ja vaig fer un article sobre la diplomàcia del braç armat català, la Companyia Catalana, amb els poders d'Europa. Uns anys després, a la Universitat Georgiana de Roma, vaig preguntar al pare Batllori, que és un gran especialista, quina era la part més important de la història catalana. I em va respondre que la conquesta de València, que paradoxalment era la menys estudiada. Per una altra banda, abans de centrar-me en la història medieval, jo ja havia estudiat els efectes de la guerra indiana al nord dels Estats Units, i els problemes de repoblament i d'estructuració de societats noves m'interessaven molt; de manera que va ser molt fàcil."

Lluís Bonada